

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва**

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри образотворчого
мистецтва _____ Руслан Пильнік
«_____» _____ 2024 р.

Реєстраційний № _____
«_____» _____ 2024 р.

УКРАЇНСЬКА ЕТНІКА (ДЕКОРАТИВНИЙ ЖИВОПИС)

Кваліфікаційна робота
студентки групи ОМ-20
ступінь вищої освіти бакалавр
спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)

Михайленко Єлизавети Володимирівни
Керівник: ст..викладач
Щербакова Л.А.

Оцінка:
Національна шкала
Шкала ECTS _____ Кількість балів
Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Єлизавета Володимирівна Михайленко, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Єлизавета Михайленко

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ В ДЕКОРАТИВНОМУ ЖИВОПИСІ	6
1.1. Витоки українського етносу та збереження традицій сьогодення...6	
1.2. Характерні особливості декоративного живопису.....	10
1.3. Українські традиції в полотнах художників декоративного живопису	12
Висновки до розділу 1.....	15
РОЗДІЛ 2. СТВОРЕННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ.....	17
2.1. Виникнення ідеї та формування задуму декоративного живопису.....	17
2.2. Пошуки композиції та виконання твору в матеріал.....	19
Висновки до розділу 2.....	24
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	28
ДОДАТКИ.....	31
Додаток А.....	31
Додаток Б.....	37

ВСТУП

Актуальність дослідження. Протягом багатьох століть на території України сформувались різні етнографічні групи українського етносу з певними характерними особливостями що мали вплив з боку історичного розвитку, соціального, економічного та культурної політики держави. Найкраще зберігся до сьогодення український етнос зі всіма своїми традиціями, обичаями, звичаями на території Українських Карпат та Закарпаття (гуцули, бойки та ін..). Тому український народ є невід'ємною складовою скарбниці світової культури. Дослідження українського етносу та етносимволіки цікавила таких науковців та діячів: І. Огієнка, М. Поповича, В. Щербаківського та інших [17, 21, 29].

Розвиток декоративного живопису має багату історію розвитку. Самими першими давніми зразками є зображення тварин на каменях, стелі печер в котрих проживали люди. Зображення мотивів декоративному живописі змінювались протягом історичного розвитку культури народу та мистецтва що панували в даний час.

Український декоративний живопис сягає з давніх часів та відображає в собі особливості кожної епохи що є найпоширенішим видом мистецтва в сучасному художньому розвитку. В творчих доробках митців різних поколінь є відображення спадщини України, історичних подій, мальовничих краєвидів, релігійних та обрядових мотивів, української культури яка базується на українських традиціях народу. Українське народне мистецтво набуло розголосу та користується популярністю не тільки у нашій державі, а й за кордоном.

На підтвердження актуальності теми кваліфікаційної роботи наведемо найбільш яскравих та відомих українських митців декоративного живопису котрі на полотнах відображали національність культури є: Белянський О., Горобчук І., Зарецький В., Кульчицька О., Пимоненко М., Онацько М., Яблонська Т. та ін..

Метою кваліфікаційної роботи є становлення українського етносу в декоративному живописі. Розробити та виконати в матеріалі декоративну композицію.

Відповідно до поставленої **мети** сформовано такі **завдання**:

1. Аналіз витоків української етносу та збереження традицій сьогодення.
2. Розглянути образне трактування народних традиції в полотнах українських митців декоративного живопису.
3. Розкрити особливості декоративного живопису.
4. Обґрунтувати вибір теми виконання декоративної композиції.
5. Створити станкову композицію декоративного живопису в матеріалі.

Розробити пошуковий матеріал до декоративного живопису.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є український етнос як основа художньої декоративної композиції.

Предметом кваліфікаційної роботи є створення композиції декоративного живопису.

Методи кваліфікаційної роботи. У процесі дослідження для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс теоретичних методів: теоретико-методологічний аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукових та мистецтвознавчих літературних джерел, мистецтвознавчий опис творів, метод просторового зображення, метод оформлення.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у поглибленні наявних знань про український етнос, особливості декоративного живопису. Дана тема може бути розглянута у курсі гурткової програми з декоративного живопису та мистецьких школах.

Структура: кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основної частини роботи становить 25 сторінок, загальний обсяг 39 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ В ДЕКОРАТИВНОМУ ЖИВОПИСІ

1.1. Витоки українського етносу та збереження традицій сьогодення

Мистецтво є феноменом людської свідомості що становить його сутнісну основу етносу та національності, відображає історію та характер зв'язку спільноти людей та їх типи художньої самосвідомості. Українська культура, народ, нація є неповторною, унікальною та невід'ємною складовою скарбниці культурної спадщини України.

Словникові джерела трактують етнос як спільноту народу, що мають спільне культурне походження, мову, звичаї, міфи, епос [8].

Еволюція розвитку етносу ще почалась з гомерівського періоду але у зміст вкладалося різне значення. Протягом розвитку в народі виникає багато суперечок але це надає змоги спільними зусиллями знайти шляхи подолання проблем для збереження та створити нові умови для подальшого розвитку цінностей, традицій культури. Сформований етнос виступає як єдиний соціальний організм, який відтворюється переважно продовженням роду та передачею новому поколінню мови, традицій тощо [4].

Є підстави вважати що, завдяки неперервності розвитку етносу зберігається генетичний зв'язок між окремими фазами розвитку культури, мови даного етнічного організму протягом усього його життя суспільства. В сучасний період велика увага приділяється народу, етнічним ознакам та набуває нових форм.

Згідно літературних джерел початком становлення і розвитку нової нації, українського народу є період Київської Русі яка була багатонаціональною державою. З часом внаслідок історичних обставин період становлення не досяг завершеності але згодом продовжив свій розвиток етносу українців у XV-XVII ст. [18].

На рубежі XVI-XVII ст. український етнос сформувався остаточно. Для

єдності народу культура має найважливіше значення спільності що забезпечує повноцінне її функціонування. Тому культура кожного етносу сьогодні є сукупністю народу, яка виступає з одного боку національно-специфічним, а з іншого - загальнолюдських компонентів.

Як свідчить наукова література, етнографічні риси українського народу формувалися протягом багатьох століть на східнослов'янських територіях Наддніпрянщини, Галичини, Поліссі та Прикарпатті. Їх історія визначається спадкоємністю, відсутністю глобальних природних чи суспільних проблем, які могли б вплинути та зруйнувати історичний ланцюг етномовного та культурного розвитку наших предків [4].

Деякі традиції зазнали певних трансформацій а деякі крокують з нами дотепер в первісному, повністю чи частково зміненому вигляді та стали невід'ємною частиною нашого буття. Відповідно до мистецтва як минулого так і сучасного традиції постійно піддаються новаціям.

Український народ багатий своїми традиціями що сьогодні зберігають загальнонаціональні риси, територіальні особливості й вони зумовлені географічними умовами та історичним розвитком окремих регіонів України [18]. На території України можна виділити такі історико-етнографічні зони, а саме: Поділля, Закарпаття, Буковина, Полісся, Прикарпаття і т.д., які мають свої особливості в культурі й мові.

У тому числі, Україна зберегла свою унікальну історію, етнічні звичаї, народний етнос, традиції культури що відображається в творах українських митців котрі передають дух народу, національну ідентичність, неповторні українські краєвиди та мальовничість.

На думку, Ворожейкіна О. традиція – це досвід, звичай, смаки, норми поведінки, які історично склалися та передаються від покоління до покоління для закріплення й відтворення в нових поколіннях усталені способи життєдіяльності, світосприймання, типи поведінки [5, с. 4].

В образотворчому та декоративному мистецтві українські етнічні мотиви в художніх творах тісно пов'язані із сільською працею та зміною

пори року тому вони знайшли своє відображення через календарні, обрядові та ритуальні дієства, знаки, символи, образи традиційності.

Згідно з цим розглянемо на прикладі народні святкування українського народу що зберегли свої традиції в полотнах українських живописців. З XVIII століття популярними сюжетами в творах митців були стародавні звичаї, традиції, обряди присвячені до релігійних, календарних або сімейних свят українців.

Як свідчать дані мистецтвознавчої літератури у XVIII ст.. в літописах з'являються перші в українському живописі релігійні обряди, хрещення, вінчання оскільки вони є важливими для народу дотримання обрядовості. Митці звертаються до яскравих сюжетів котрі присвячені особливим дням народного календаря, а саме: Великодня, Різдва, Івана Купала, масляниця, Спас тощо. Але перші сцени українського живопису в побутовому жанрі пов'язані саме з весільною обрядовістю.

Втім у XIX і на початку XX ст. тема весільної обрядовості стає популярною серед українських митців таких як, Пимоненка М., Кричевського Ф., Кульчицької О., Яблонської Т. (Рис.А.1.1-1.4.). Художників захоплювало не тільки урочистість події а й духовна краса українського народу, усталеність життя та багатовікова традиція народу котра залишається незміною протягом багатьох століть [3].

Наступним після весільних обрядів є календарні свята та обряди. Найулюбленішими святами є Різдво та Великдень. Українські художники присвятили цій темі найбільший цикл своїх робіт в яких передавали всю красу урочистості української нації з поєднанням пейзажа, що підкреслює емоційність художнього твору.

Під час святкування Різдва в Україні найпрекраснішою традицією співати колядки. Дорослі та діти відвідували рідних, односельян та співали їм різдвяні пісні йдучи від хати до хати. Обов'язковим за звичаєм було заходити до хати селян та посівати крупами (пшеницею, ячменем тощо), що приносить добробут та щастя в дім господаря (Рис.А.1.5-1.8). За такі

привітання господарі дякують дітям, дають їм цукерки, монети, гроші тощо. У Святвечір люди дотримуються традицій, готують 12 пісних страв бо є рівним числом апостолів. Ця тема цікавила видатних митців українського живопису: Горобчука І., Новаківського О., Онацько М., Пимоненка М. На прикладі в роботі Новаківського Олекса «Коляда» (Рис.А.1.11) дуже яскраво на полотні експресивній стилістиці відображається образ українських дівчат як берегині, втілення миру охорониця домашнього вогнища. Дівчата одягнуті в національні наряди, знаходяться біля вікна та співають, у вікні ми бачимо зимовий пейзаж, на обличчях дівчат випромінює світло, кольорові тіні, погляди їх направлені в книгу з якої вони співають.

Великдень, православне родинне свято коли християни відвідують церкву. Це день святкування нового сонячного року який символізує воскресіння (переродження) Христа. Люди йдучи до церкви приносять різноманітні страви в кошику (пасха, крашанки, сіль тощо) для освячення. Після чого повертаються додому та пригощаються пасхальним хлібом та різноманітними смаколиками (Рис.А.1.12-1.13). За звичаєм в цей день люди вітають один одного такими словами: «Христос воскрес!» І отримує підтвердження у відповідь: «Воістину Воскрес!» [27].

Івана Купала є одним із стародавніх слов'янський обрядових свят та звичаїв українського народу коли відзначають день літнього сонцестояння. Його історія наповнена ритуалами пов'язаними з водою, вогнем та магічними рослинами (Рис.А.1.14-1.15). Ця ніч вважається могутньою, люди стрибають через вогонь. За повір'ям потрібно у ніч знайти папороть для того щоб отримати можливість зазирнути в майбутнє і знайти незлічені багатства. Також, у цю пору дівчата займаються ворожінням, роблять вінки з польових квітів та пускають їх на воду і потім спостерігають за ними, якщо вінок попливе - дівчина вийде заміж в цьому році, якщо потоне – ні [27].

Масляна є також одним із популярних старовинних слов'янських свят. У народі цей звичай асоціюється із зустріччю весни та проведення зими. Також, з появою християнства в тиждень перед Великим постом

люди притримувались його та виключали з раціону харчування м'ясо. Цей тиждень святкування прийнято зустрічати зі смачними печеними млинцями та веселими гуляннями. З млинцями пов'язували безліч традицій, приказок та прислів'їв. Наприклад по масляній прогнозують яке буде літо, якщо в цей день погода прохолодна то літо буде спекотним, а якщо буде дощ то осінню буде багато грибів. Утім рум'яні млинці за своєю круглою формою за часів язичництва вважали символом сонця. Приготування млинців у кожній господині був свій таємничий рецепт який передавався з покоління в покоління. Це свято зберегло свої стародавні традиції і в наші дні. Найбільш яскраво це свято з дотриманням всіх традицій та звичаїв проходить на Західній Україні, де можна відчутти увесь колорит національного свята та гуляння [27].

Водохреща – народне свято різдвяного циклу, яке за новим церковним календарем вірян відзначають 6 січня. Вранці в церквах проходить богослужіння після якого народ йде до водойми, несучи дерев'яний хрест і старовинний бойовий прапор хоригву попереду процесії. Коли священик підходить до ополонки занурює хрест у воду під час церковного хору в цей момент натовп зупиняється і стає навколо ополонки. Вважається що вода на Водохреща є цілющою і має могутню силу, символізує очищення та початок життя [26].

Отже, на розвиток культури українського етносу впливає широко спектр чинників, а саме: історичний розвиток народу, відносини з іншими народами, соціальні, економічні та екологічні умови. Українські традиції народу, свята, ритуали та звичаї потрібно зберігати та передати майбутньому поколінню.

1.2. Характерні особливості декоративного живопису

Розвиток декоративного живопису налічує кілька тисячоліть. Декоративний живопис свій початок розвитку визнав ще з часів первісного мистецтва коли перші зображення тварин з'явилися на стінах печер про що

свідчать мистецтвознавчі джерела. Пізніше в Стародавньому Єгипті малюнки мають сцени полювання, ловлю риб, трудового дня тощо. Незважаючи на ці умовності зображень, малюнки Стародавнього Єгипту мають більш реалістичне зображення, передають характерний рух, пози людей, тварин, птахів та ін. З часом декоративний розпис проходить різні етапи становлення та занепаду від розписів хат, будинків та доповнення архітектурних споруд, та прикрашання інтер'єрів на все це знадобився час.

Декоративний живопис – це рід живопису, призначений для прикрашання внутрішнього простору будівлі. До декоративного живопису належать орнаментальні розписи та тематичні композиції декоративного характеру [28, с. 41].

Декоративний живопис існує в двох видах - монументальний і станковий живопис. Станковий декоративний живопис дозволяє митцю на полотні зобразити реальну дійсність користаючи виразними засобами живописності а саме, стилізація, узагальнення, спрощення форм, колористичні та світлотіньові відношення, інтерпретація навколишнього середовища, перетворюючи зображення в знак.

Краса декоративного живопису досягається завдяки виразності твору - декоративності форми. Декоративність є особливістю витвору мистецтва, що обумовлена його колористичним і композиційно-пластичним ладом [7]. Велике значення у створенні декоративного живопису виступає орнаментальне зображення, виділення пластичних форм, композиційне та кольорове вирішення художнього твору що підпорядковується задуму сюжетної композиції.

Пічкур М. вважає, що композиція – розміщення основних елементів, частин художнього твору в певній послідовності що відтворює задум художника за допомогою обраних засобів виразності [19, с. 5]. Втім, композиція твору є найважливішим складовим елементом в створенні картини що надає твору цілісність, єдність та підпорядковує його компоненти один одному. Також, вона об'єднує всі частини твору між собою,

розміщення на полотні, головне та другорядне, ритм ліній, вирішення ліній горизонту, формат, вирішення простору тощо.

Композиція декоративного живопису створюється на основі уяви, образного мислення, спостережень та вміння відтворювати натуру, передавати пластичність, матеріальні, просторові та тонально-колористичні якості. До того ж вона може спиратись на закономірності: масштабність, пропорції, спокій або рух, нюанси [14, с. 19]. Над створенням композиції створюють спочатку образ декоративного вирішення, знаходять сюжет, співвідношення діючих та другорядних персонажів твору, колорит та колірне відношення.

Згідно з цим, основними виражальними засобами декоративного живопису є композиційна побудова твору, виразність образу, умовність, орнаментальність, тональне та колористичне відношення, вирішення простору.

Крім того колір є також основним та важливим засобом виразності в декоративному живописі. Саме він впливає на стан та фізіологічні процеси людини, підвищує емоційність, передає задум та формує певний образ твору за допомогою нього утворюється цілісна система колориту.

Характерними особливостями для створення декоративного живопису, є: декоративність, орнаментальність, змінення пропорцій зображуваного, узагальнення форм, колористичні вирішення, вирішення простору, площинне зображення, передача об'єму або його відсутність, фактурність, використання контуру (кольорового або чорного) за потреби, дотримання композиційних правил.

1.3. Українські традиції в полотнах художників декоративного живопису

Живопис українських художників XIX ст. було характерне посилення декоративності, емоційності колірних відношень та тонального рішення, роботи насичені символізмом та самобутністю. З XVIII – XIX ст.. головною

темою митців стала релігія котра раніше була заборонена, втім у ХІХ і на початку ХХ ст. тема обрядовості стає популярною серед українських митців, вони зображують національну спадщину України, традиції та звичаї українських народу.

Яскравими представники українського декоративного живопису котрі відображають обрядовість, національні традиції та звичаї народу є: Горобчук І., Зарецький В., Кричевського Ф., Кульчицької О., Новаківський О., Онацько М., Пимоненко М., Яблонської Т. та ін..

Іван Горобчук – заслужений майстер народного українського живопису, Член Національної спілки майстрів народного мистецтва України. В своїх жанрових роботах присвячує темі звичаям і традиціям українського народу, простежується тяжіння до декоративізму у кольорі що мають ознаки народної картини (Рис.А.1.9 – А.1.10) [6]. Його роботам притаманне колорит кольору та декоративно вирішувати площинні зображення. Горобчук І. дуже вдало відтворює світ минулого зберігаючи традиції, звичаї та обряди українського народу. Також в його роботах присутні символи селянського життя.

Не можемо не згадати творчість Зарецького Віктора який в своїх полотнах втілював традиції українського народного живопису. Характерними особливостями для неофіційного мистецтва є використання візерунків в селянському циклі робіт що надає його творам декоративного рішення композиції (Рис.А.1.13). Народні декоративні мотиви в полотнах складаються із зображувальних елементів які мають національний характер, декоративні, узагальнені, присутня орнаментика, побудова твору ритмічна. Також в його роботах присутня декоративне вирішення постатей, зображення тварин, квітів розташованих на спрощеному тлі, головні елементи творі підпорядковуються другорядним за допомогою руху, тону та кольору.

Ще одним із відомих українських художників декоративного мистецтва є Онацько Михайло. Творчість митця продовжує теми традиції народу, сцени життя пов'язані з побутом селян, звичаями та обрядами українців.

Михайло Онацько створив цикл робіт присвячену етнографічному спрямуванню на тему обрядовості та традицій народу – Різдво, Великдень, Масляна тощо [10]. В його роботах «Щоб було вам в ложці, мисці і в колиці», «На хуторі біля Диканьки» (Рис.А.1.7 – А.1.8) ми бачимо мальовничі жанрові сюжети та образи обрядовості зображені на полотнах. Кольорова гама робіт з жовто-зелених, голубих та синіх локальних кольорів. В його полотнах зображення хатин під соломою, церв, присадибні ділянки засніжені та одухотворені та начебто вбрались до свята і йдуть щедрувати. Великого значення митець надає зображенню селян в українському святковому вбрані на тлі села котрі несуть фігуративне зображення знаків та символів святковості. Художник своїми творчими доробками хотів зберегти та повернути всі стародавні традиції та звичаї українського народу у сьогодення а саме: колядувати, щедрування, носити вечері, сватання тощо.

Наприклад, Микола Пимоненко видатний представник українського мистецтва, творчі доробки якого сповнені символізмом, відображають елементи життя та традицій українського народу. Картина «Великодня утренья» 1981 року (Рис.А.1.12) відображає збирання людей села у церкві котрі освячують паски. Як бачимо на картині, місця всім щоб потрапити в церкву не вистачає тому створюється черга на ганку біля церкви. В центрі роботи знаходяться діти котрі в руках тримають крашанки, зображення людей у святковому українському вбрані. Всі смаколики які люди принесли на освячення покладені на розстелений рушник на котрому лежить пасхальний хліб у всіх круглої форми з хрестом. Поряд з пасхальним хлібом лежать крашанки, сало або печене порося. Запалені свічі тримають ті хто зібрався заходити до церкви, а інші поставили їх біля їжі в очікуванні освячування.

Тетяна Яблонська – українська художниця, народна художниця, нагороджена Національною премією України імені Тараса Шевченка [31]. Художниця також намагалася відтворити стародавні звичаї в своїх полотнах (Рис.А.1.4). В цьому полотні ми бачимо декоративний, різнобарвний

весільний обряд зображений на зимовому тлі селянських будинків пофарбованих. Кольорова гама роботи біло-сірий сніг на котрому звучать фарби червоного, рожевого, синього, блакитного. В картині зображення людей відтворює рух, панує атмосфера радості що притаманне народному гулянню.

Отже, розглянуті в контексті творчість видатних майстрів декоративного живопису про їх становлення в полотнах традицій та звичаїв українського народу, що свідчить про любов і повагу до спадщини України.

Висновки до розділу 1

Опрацювавши та проаналізувавши наукові джерела з теми кваліфікаційного дослідження, ми змогли зробити висновок, що розвиток етнічної культури та збереження традицій є невіддільним фактором української культури. Ця тема цікавила багатьох дослідників в різні періоди життя та є актуальною так як збереглися відомості про культурна спадщина українського народу того часу до сьогодення. З давніх-давен українські традиції народу пов'язані з календарним циклом, сімейними подіями та віруваннями та були поєднані з природою, вірою в духовні сили та шанування предків.

На основі аналізу художніх творів художників українського етносу ми з'ясували, що тема української обрядовості привертала увагу художників з XVIII століття і по сьогодення. Також було, зазначено творчість видатних митців українського декоративного живопису в полотнах яких є відображення українського життя. Українські художники в своїх творах передають дух народу, національну ідентичність, мальовничість українських краєвидів, образ людини котрий несе в собі приховане значення.

Визначили характерні особливості при створенні декоративного живопису. Втім при створенні композиції декоративного живопису можна виокремити, що художній твір повинен включати в себе декоративне рішення, елементи стилізації, символічність зображуваних об'єктів і форм,

вирішення основних колірних плям із врахуванням тонового та світлотіньового відношення для покращення емоційності сприйняття. Тому важливо враховувати закономірності контрасту, вирішення простору, ритму, ліній, фактур, підкреслення головного та другорядного.

РОЗДІЛ 2. СТВОРЕННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

2.1. Виникнення ідеї та формування задуму декоративного живопису

На ідею створення композиції декоративного живопису вплинули дисципліни котрі є в освітній програмі мистецького профілю які вивчалися протягом чотирьох років, а саме: історія мистецтва, композиція, декоративно-прикладне мистецтво, самостійний живопис, спеціалізація в творчих майстернях. Саме дисципліни фахового спрямування (композиція, самостійний живопис, спеціалізація в творчих майстернях) дали змогу індивідуально-творчо виконувати завдання, вдосконалювати свої вміння та навички з декоративного живопису. Ще на вибір теми посприяла дисципліна історія мистецтва коли при написанні курсової роботи ми мали можливість більш детально дослідити історію розвитку декоративного українського живопису та познайомитись з творчими доробками видатних митців України.

На формування задуму вплинула любов до нашої культурної історії та духовної спадщини України, інтерес до українських традицій, звичаїв, свят та обрядовості що нашли своє відображення на полотнах українських художників – Горобчука І., Онацька М., Пимоненка М., Яблонської Т. якими ми творчо надихались. Саме спогади з дитинства посприяли у виборі теми кваліфікаційної роботи, що припала на найулюбленішу різдвяну традицію українського народу - колядування. З давніх-давен різдвяні свята є особливим звичаєм для вірян котрі і до сьогодні притримуються усіх звичаїв та традицій в це свято.

Трактування терміну колядування, як і власне колядки є походженням слов'янському слову «Коляда», за день святкували Святвечір, переддень Різдва. Коляда - слов'янське свято, що означає початок нового року. Колядування є давнім звичаєм зимових обрядів. Корінням традицій колядування є дохристиянських часі.

Колядування – це давній український різдвяний звичай, коли збиралась

група колядників, переодягнувшись у різні українські костюми, ходили та співали колядки і бажали господарям благополуччя [27].

Утім, у кожній українській родині є такий обов'язковий різдвяний звичай як колядування, який особливо зачаровує дітей та підлітків до його святкування. Група колядників (дітей, підлітків дорослих) ходять від хати до хати, співаючи пісні (колядки). Найчастіше в цих піснях звучать побажання щастя, здоров'я та достатку господарям в новому році. По закінченню співу, господарі виносять колядникам солодощі або гроші [32]. Але якщо господарі попадались жадібні і не обдарували колядників у відповідь то це говорить про те, що вони таким чином ризикували накликати на себе біду.

У Святий Вечір різдвяних свят коли на небі появилась перша зірка з якої і починається свято, крім дітей колядували і парубки але вони вже ходили із «зіркою» в руках. «Зірка» - є символом Різдва, її робили з дерев'яних та тоненьких дощочок (шалівок), декорували її кольоровим папером та стрічками. Також, «Зірку» називали ще віфлеємською тому, що вона зійшла над печерою під час народження Ісуса Христа [12].

Цікавим фактом є те, що не в усіх регіонах колядування відбуваються одночасно. Наприклад на Покутті діти ідуть колядувати вже на Святий Вечір; на Гуцульщині в перший день Різдва, після того, як у церкві закінчиться Богослужіння; на Західному Поділлі - вранці на другий день свят. До речі, вважають, що чим більше колядників відвідують господарів то щедрішим буде рік. Колядники ходили з вертепом що є різдвяним звичаєм, здебільшого поширене саме в Західній Україні. У XVIII-XIX сторіччі в Україні набуває поширення вертеп. Невід'ємним атрибутом вертепу є різдвяна зірка вона є символом радості, вона розповідає новину про народження Ісуса [32].

Вертеп - це пересувний мініатюрний ляльковий театр який розміщений в маленькому ящику за допомогою якого показували вистави. Ці вистави складаються із двох частин. У першій частині показували сцени пов'язані з народженням Христа й біблійними персонажами. У другій частині

розігрували історії з життя людей [32]. Під час колядування вертеп став більш актуальним в селах та містах Волині, Галичини та Закарпаття.

Також, існують певні традиції святкування, що відрізняються в різних регіонах України. Однак, деякі традиції забулися та загубилися в часі. Хоча в багатьох регіонах і до сьогодні можна споглядати особливий колорит українського святкування Різдва який зберігся до наших часів. Хлопці та дівчата ходять колядувати як поодинці так і невеликими групами. З часом колядки зазнали змін та стали більш сучасні (гумористичні колядки, різдвяні вірші в яких описані священні події, пісні та ін..).

І однією з найкращих традицій Різдва, якої досі дотримуються більшість українців, є проведення часу з родиною та започаткування власних різдвяних традицій які будуть передаватись з покоління в покоління.

2.2. Пошуки композиції та виконання твору в матеріалі

Виходячи з теми кваліфікаційної роботи за основу сюжету було обрано різдвяну українську традицію – колядування.

Композиція є одним із провідних фахових дисциплін що дозволяє освоїти основні закономірності, принципи, прийоми та засоби композиції. Створення сюжетної композиції це конкретна подія зображень на передачу чітко визначеної теми, ідеї, сюжету тощо.

Створення сюжетної декоративної композиції має певний алгоритм її властивості де відбувається декоративне перетворення будь якого зображення, виділення мальовничості та нарядності.

Тому перед тим як реалізувати свій задум були виконано ряд пошукових замальовок по пам'яті так, як основу для створення задуму майбутнього художнього твору в першу чергу пов'язано саме з системою творчого мислення, уявою, спостережень та інтерпретація через художні засоби декоративного живопису (Рис.Б.2.1-Б.2.2). Потім вибираємо самий вдалий начерк, замальовку яка відображає ідейний задум майбутньої кваліфікаційної роботи і на основі його виконуємо остаточний ескіз

декоративної композиції(Рис.Б.2.3).

Цей етап виконання композиції лінійно тонового вирішення в ескізі ми намагалися знайти: спрощення форми що передбачає звільнення від зайвих деталей, визначення головного об'єкту та другорядних частин, їх маса по відношенню один до одного, розміщення горизонталей та вертикалей, визначення балансу композиції, масштабність основних зображень та другорядних, що представлено в Додатку Б (Рис.Б.2.3 – Б.2.4). Головною метою в створенні сюжетної декоративної композиції було зобразити українську традицію в різдвяні свята - колядування на тлі хутору, викликати емоції та спогади з дитинства у глядача. Де головними героями композиції є група людей одягнуті у святкове вбрання, проводять свій час разом у святкову ніч, в руках у парубків зірки з котрими вони йдуть вулицею села. Великого значення надаємо деталям обрядовості цієї традиції, одягу, стану природи в якому відбувається дія. Споглядаючи на картину передати нібито глядач опиняється в ту різдвяну святкову ніч українського народу.

Наступним етапом була конструктивна побудова композиції де ми шукали основні форми елементів композиції на картоні (Рис.Б.2.5). В центрі композиції розташована група колядників (підлітків, парубків та дівчат), які є головними персонажами в зображенні художнього твору. Колядники зібрались на вулиці у святковий вечір та йдуть від хати до хати селян, колядувати. Вони зображені на тлі неба зимового хутору, в будинках сяє світло підтвердженням цьому є те, що вдома знаходяться люди та святкують у родинному колі свято, та пригощаються різдвяні смаколиками. Колядники одягнуті в національні українські костюми, парубки - звідарі тримають в руках «зірку» яка є символом Різдва та атрибутом різдвяного обряду колядування. Попереду них лежать мішки в котрих знаходяться смаколики які вони вже отримали за колядування.

Потім ми вибирали самий вдалий начерк який відповідає ідейному задуму творчої роботи на основі його вже було розроблено остаточний варіант ескіз-картону (Рис.Б.2.6-2.7) в якому ми перейшли до пошуку образів

головних героїв, деталізація головних персонажів зображення, заповнення об'єктів, уточнення мас дерев на задньому плані, та розпочали тонове вирішення головних образів колядників. Робота над картоном є важливим етапом над створенням композиції у визначеному форматі оригіналу. Ключовим також виступає тонове вирішення перед створенням оригіналу роботи в матеріалі тому що картон виступає фундаментом для подальшої побудови майбутнього художнього твору.

Для передачі повітряної перспективи, просторової глибини ми використовували від світлого до темного розклад тону, що дозволяє передати контрастне світлотіньове відношення, глибину в роботі за допомоги цього персонажі перемістилися на передній план (Рис.Б.2.8-2.9). Тому нами було прийнято рішення ще затемнити більш небо щоб передати глибину зимової ночі. Саме глибина в роботі передається більш насиченим і контрастним світлотіньовому зображені головних предметів та другорядних.

Основною задачею ескіз-картона було передати збереження українських традицій, враження від натури, настрою, емоцій що буде передавати майбутній твір (Рис.Б.2.10). Начерки, та замальовки виконуються як графічними засобами так і живописними матеріалами. У побудові декоративної композиції ми використовували на картоні вугілля, олівець що надає можливість виявити конструктивні особливості.

Після того як уточнили композицію, визначили тонове співвідношення ми виконали фрескіз в кольорі для передачі конкретного стану освітлення, основного тонового рішення та колориту кваліфікаційної роботи (Рис.Б.2.11-Б.2.12). Вдало підібрана кольорова палітра є важливим складовим компонентом для пошуку майбутнього художнього твору в кольорі. Намагались передати різдвяну святкову зоряну ніч, з молодим місяцем що додає нашій роботі додаткового освітлення. Розтоплені будинку дають легкий туманний дим з димоходу. Також ми спробували вести в роботу на задньому плані дерева які оповиті снігом, для передачі декоративності в роботі на деревах було використано контур. Пошуки вирішенні композиції в

етюді ґрунтувалися на освітлені в сніжну нічну пору року тому в роботі переважають холодні відтінки та локальне вирішення предметів, що надає роботі більшої декоративності. Намагалися знайти всі кольорово-тонові вирішень композиції декоративного живопису.

Виконання твору в матеріалі передбачає перенесення рисунку на аркуш паперу. У процесі виконання практичної роботи використовувалась гуаш, що надасть роботі ще більшої декоративності. Живопис гуашшю дозволяє виправляти в ході процесу написання у зв'язку з тим, що консистенція фарб густе, можна використовувати як пастозне так і багат шарове письмо. Гуаш висихає швидко і при висиханні колір стає не таким насиченим та має матовий відтінок. Для змішування фарб застосовуються білила але потрібно контролювати додавання білил тому що при висиханні робота висвітлюється. Гуаш не прозора на відмінну від акварелі, що дозволяє нам в роботі світлі тонна класти на більш темні плями перекриваючи їх.

Малюнок під гуаш повинен бути чітким для того щоб не порушити композиційну побудову, під шаром щільності гуаші його буде не помітно а якщо контур буде легкий то при прописці буде погано проглядатися. Живопис гуашшю також має свої прийоми. Гуаш при довготривалому письмі дозволяє переписувати поверхність або навіть змивати фарбу водою з аркуша з невеликого написання. Робота по сирому гуашшю дозволяє вписувати один колір в інший, отримуючи м'які переходи та дуже легко розмивається. Тому цей метод дуже схожий з акварельним живописом. Але гуаш все-таки має іншу консистенція фарби, вона пастозна, дуже легко кладеться на папір, вона перекривається а використання білил дає більш м'які переходи тонів. Але є мінус в тому що, якщо багато дуже перекриваючих слоїв гуаші з часом фарба дає тріщини та осипається.

Отже, при написанні декоративної композиції гуашшю потрібно починати з прописки основних колірних та тонових відношень, беручи їх локальними плямами. Враховувати те, що гуаш швидко засихає тому поки вона не висохла потрібно використовувати різні прийоми. Наприклад: фарбу

можна наносити як густими мазками, так і більш розбавленою водою або втирати у сухий папір що дозволяє придати роботі більш фактурності та урізноманітнити та зробити більш виразною.

Для того щоб створити декоративно-живописну композицію потрібно дотримуватися та вдало використовувати характерні виражальні засоби декоративного живопису. Використання певної палітри кольорів повинно підкреслити основну ідею художнього твору, надати картині різдвяний настрій та емоційний вираз.

Обрані кольори відображають концепцію твору – зимову тематику традицій різдвяних свят та національний колорит українського народу. Тому відповідно до нашого задуму, вибрані кольори використовуємо у роботі. Роботу в кольорі ми починаємо із загальних тонів та великих площин, переходячи до менших деталей, для того щоб закласти кольорову основу зображення.

Приступаючи до роботи в кольорі потрібно завжди пам'ятати про загальне колористичне вирішення зображувального, знаходячи тонове та колірне рішення не однієї фігури або предмета взагалі, тобто вирішити цілісно та узагальнено композицію не забуваючи про тіньові та освітленні поверхні.

На першому етапі було закладено локальні кольорові плями та основні світлотіньові відносини у визначених раніше місцях. Не зважаючи на раніше виконаний етюд у вході роботи над оригіналом художнього твору деякі кольорові співвідношення прийшлося змінювати для підкреслення виразності деяких об'єктів. Враховувались тонові відмінності між фігурами та оточенням. Для того щоб робота була зібрана були виділені предмети з урахуванням їх конкретного кольору та освітлення нами було введено кольорово-лінійний контур що забезпечив більшої декоративності в роботі. Втім також продумували контраст в композиції, теплохолодність для виділення центру композиції (головних героїв). Для збирання роботи в цілісну композицію на останньому етапі виконували в роботі деталізації та

уточнення фігур та предметів.

Кінцевим результатом можна вважати етап оформлення роботи у раму. Вірно підібрана за розміром та кольором, визначити в рамі буде скло чи пластик що придасть більшої виразності оригіналу роботи.

Отже, при виконанні практичної роботи відповідно до теми кваліфікаційного дослідження потрібно застосовували основні виражальні засоби декоративного живопису, а саме: прийоми композиційної побудови твору, узагальнення та декоративне вирішення зображувальних об'єктів, цілісність, виразність образу, умовність, тональне та колористичне відношення, вирішення простору та вирішення ідейного задуму композиції.

Висновки до розділу 2

Другий розділ присвячений створенню композиції декоративного живопису, розглянули стилістичні прийоми відповідно до особливостей декоративного живопису, досягли гармонії та виразності композиції з передачею українських традицій. Описали технологічну послідовність виконання станкового декоративного живописного твору що дозволяє поетапно створити зображення дотримуючись певної логіки. Також дуже детально описали ідею та задум декоративної композиції, основні етапи створення художнього твору що включає в себе підготовчу роботу, створення малюнка, роботу з гуашевими фарбами та завершення роботи.

Відповідно, розділ висвітлює важливу інформацію про задум кваліфікаційної роботи про створення композиції декоративного живопису з використанням певної концепції. Створення композиції декоративного живопису є складним процесом оскільки він вимагає вміння використовувати різні виражальні засоби декоративного живопису для досягнення цілісності, єдності, узагальнення, декоративності та гармонійності художнього твору. Ідея створення декоративного живопису присвячена темі різдвяних свят – колядування.

Отже, створення декоративного живопису з дотриманням поетапності

виконання є важливим процесом що дозволяє митцю контролювати кожен етап та дотримуватись певних вирішень декоративності та притримуватись ідейної концепції.

ВИСНОВКИ

В ході проведеного дослідження кваліфікаційної роботи було проаналізовано витoki українського етносу, характерні особливості декоративного живопису при створенні композиції, проаналізовано творчість художників декоративного живопису України котрі в своїх полотнах передавали стародавні традиції, звичаї та обрядовості народу, а також специфіку створення декоративної композиції із збереженням стародавньої традиції Різдва, тому було сформульовано наступні висновки:

1. Проаналізовано стан дослідження у наукових та мистецтвознавчих літературних джерелах із збереженням традицій сьогодення, розкрили основні терміни та поняття які дотичні до теми кваліфікаційної роботи («етнос», «декоративний живопис», «декоративність», «традиції»)

2. З'ясовано характерні особливості при створенні композиції декоративного живопису, що включає в себе декоративність, орнаментальність, змінення пропорцій зображуваного, спрощення форм, колористичні вирішення, вирішення простору, площинне зображення, передача об'єму або його відсутність, фактурність, використання контуру (кольорового або чорного) за потреби, дотримання композиційних правил.

3. Охарактеризовано образне трактування народних традиції звичаї, обрядовості в полотнах українських митців декоративного живопису XVIII-XIX століття, визначено головних представників від її витоків до сучасності та розкриваються в творчих доробках таких митців: Горобчука І., Зарецького В., Новаківського О., Онацька М., Пимоненка М., Яблонської Т. Твори митців є естетичним зразком відтворення національної ідентичності, культурної спадщини народу України.

4. Обґрунтували свій вибір теми кваліфікаційної роботи інтересом вивченням дисциплін фахового спрямуванням та збереженням святковості українських традицій народу.

5. Створено станковий декоративний живопис де висвітлено різдвяну

традицію українського народу - ця тема є найактуальнішою в мистецтві України зокрема в образотворчому мистецтві. Виконання декоративної композиції за вказаною темою вимагало вивчення творчих доробків українських митців декоративного живопису як минулих літ так і сучасних з метою вражень та створення власного задуму, ідеї кваліфікаційної роботи. Проте українські художники у всі часи працювали над збереженням традицій, звичаїв та обрядів про що говорять їх видатні полотна, що передавали відношення людей до святкування, українського духу народу та мальовничість українських краєвидів.

Відповідно на всі вищезазначені результати можна вважати, що тема кваліфікаційної роботи була розкрита, мета – досягнута, завдання дослідження – виконані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р. В. Українське народне декоративне мистецтво: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 342 с.
2. Антонович Є., Удрис І. Нариси з історії українського мистецтвознавства: навч. посіб. Кривий Ріг: ПП Видавничий дім, 2004. 273 с.
3. Бернюк А. Г. Народні звичаї та обряди в творах українських художників. URL: <file:///C:/Users/admin/Downloads/2408%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2384-1-10-20220116.pdf> (дата звернення: 12.05.2024).
4. Витоки українського етносу. URL: <http://litopys.org.ua/pivtorak/pivt04.htm> (дата звернення: 14.05.2024).
5. Ворожейкіна О. М. Народні звичаї та обряди. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 223 с.
6. Горобчук І. І. URL: <https://www.vocnt.org.ua/master/gorobchuk> (дата звернення: 21.05.2024).
7. Декоративний живопис – Знай все! URL: <https://znai.com.ua/dekorativniy-zhivopis/> (дата звернення: 13.05.2024).
8. Енциклопедія сучасної України. Етнос. URL: <https://esu.com.ua/article-18071> (дата звернення: 05.03.2024).
9. Енциклопедія сучасної України. Іван Горобчук URL: <https://esu.com.ua/article-31374> (дата звернення: 21.05.2024).
10. Енциклопедія сучасної України. Михайло Онацько URL: <https://esu.com.ua/article-75974> (дата звернення: 21.05.2024)
11. Історія декоративного мистецтва України : У 5 т. Т. 5 / голов. ред. Г. Скрипник НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2016. 546 с.
12. Коляда. URL: <https://zmist.pl.ua/publications/dobryj-vechir-tobi-pane-gospodaryu-kolyadky-shho-zdavna-spivaly-na-poltavshhyni> (дата звернення: 21.05.2024).

13. Крупник Л. О. Історія України: формування етносів, нації, державності: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] Київ: Центр учбової літератури, 2009. 216 с.

14. Куленко М. Я. Основи композиції в образотворчому мистецтві: Навчальний посібник. Київ: КНУБА, 2000. 80 с.

15. Левчук Л. Т., Панченко В. І. Естетика: Підручник / За ред. Левчук Л. Т., Панченко В. І., Оніщенко О. І., Кучерюк Д. Ю. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 520 с.

16. Масляна. URL: <https://vvhotel.com/ua/131/%D0%97%D0%B8%D0%BC%D0%B0/%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D0%B0> (дата звернення: 25.05.2024).

17. Огієнко І. Дохристиянські вірування українського народу : історично-релігійна монографія. Київ: Обереги, 1992. 424 с.

18. Особливості розвитку українського етносу. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10806/> (дата звернення: 26.03.2024).

19. Пічкур М. О. Теорія і практика композиції: навч. посібн. Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Харків: ПромАрт, 2021. 248 с.

20. Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України : монографія / за заг. наук. ред. Л. Г. Руденко. Київ: Інститут географії НАН України, 2012. С. 90–127.

21. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: «АртЕк», 1998. 728 с.

22. Романько І. І. Історія України. Українська етнологія: навчал.-метод. посібник. Кіровоград: Вид-во КЛА НАУ, 2016. 124с.

23. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. Херсон: Видавництво «Стар», 2016. 52 с.

24. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. Київ: НІСД, 2011. 336 с.

25. Традиції декоративного мистецтва як першооснова розвитку сучасного мистецтва. URL: <file:///C:/Users/admin/Downloads/50->

[%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-21-1-10-20180112%20\(4\).pdf](#) (дата звернення: 13.05.2024).

26. Традиції святкування Водохреща. URL: <https://slovopys.kubg.edu.ua/tradytsii-sviatkuvannia-vodokhreshcha/> (дата звернення: 20.05.2024).

27. Традиції та звичаї українців. URL: <https://lyubosvit.com.ua/ua/culture-and-history/> (дата звернення: 12.05.2024).

28. Шевнюк О. Л. Словник термінів образотворчого мистецтва: навч. посіб. Вид. 2-ге, виправлене і доповнене. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. 100 с.

29. Щербаківський В. Формация української нації : нарис праісторії України. Вид. 2-ге. Нью-Йорк: Говерля, 1958. 144 с.

30. Щербина В. Г. Практична композиція: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. 180 с.

31. Яблонська Т. URL: <https://www.wikiart.org/uk/yablonska-tetyana-nilivna> (дата звернення: 21.05.2024).

32. Які різдвяні традиції збереглися в Україні: обряди, колядування, символи та прикмети URL: <http://surl.li/tukhw> (дата звернення: 20.05.2024).

33. Яремків М. Композиція: творчі основи зображення. Навчальний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 112 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрації до розділу 1

Рис.1.1. Пимоненко М. «Українське весілля», 1897р.

Рис.1.2. Кричевський Ф. «Наречена», 1910р.

Рис.1.3. Кульчицька О. «Гуцульське весілля», 1943р.

Рис.1.4. Яблонська Т. «Весілля», 1964р.

Рис.1.5. Пимоненко М. «Колядки», 1885р.

Рис.1.6. Онацько М. «Щоб було вам в ложці, місці і в колисці»

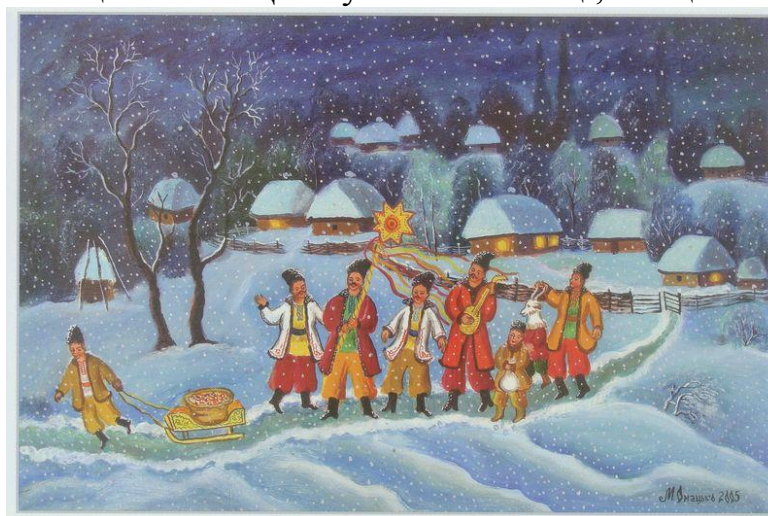

Рис.1.7. Онацько М. «На хуторі біля Диканьки», 2005р.

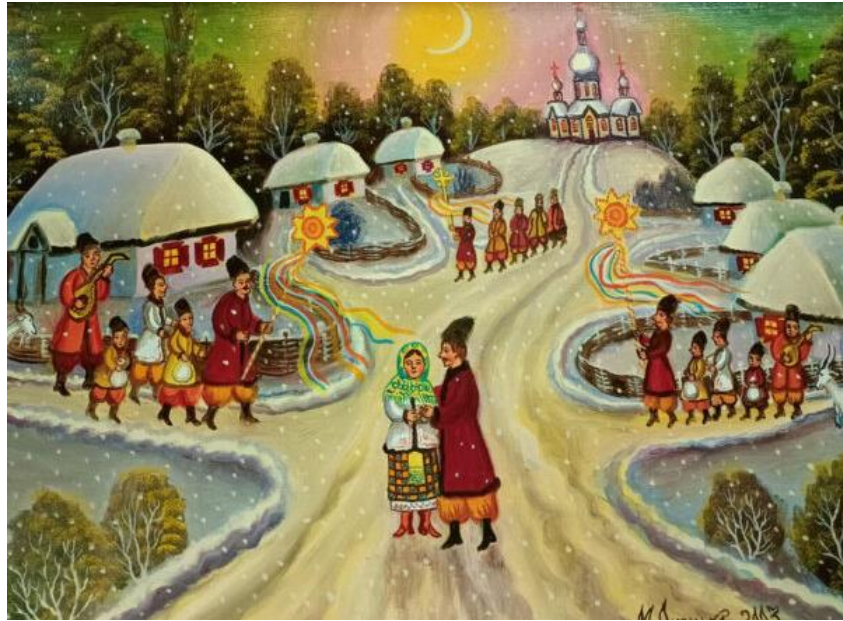

Рис.1.8. Онацько М. «З Різдом Христовим»

Рис.1.9. Горобчук І. «Вертеп», 2005р.

Рис.1.10. Горобчук І. «Різдвяна Хуртовина», 2011р.

Рис. 1.11. Новаківський О. «Коляда», 1907–1910 рр.

Рис.1.12. Пимоненко М. «Великодняя утренья», 1891р.

Рис.1.13. Зарецький В. «Солдатка», 1987–1988рр.

Рис.1.14. Белянський О. «Ніч на Івана Купала»

Рис.1.15. Федоренко Б. «В ніч на Івана Купала», 1999р.

Ілюстрації до розділу 2

Рис.2.1-2.2. Композиційні пошуки

Рис.2.3 – 2.4. Форескізні пошуки

Рис.2.5. Форескізні пошуки

Рис.2.6. – 2.7. Тональні вирішення, робота над картоном

Рис.2.8. – 2.9. Тональні вирішення, робота над картоном

Рис.2.10. Тональне вирішення композиції, затверджений картон

Рис.2.11. Колористичні пошуки

Рис.2.12. Колористичні пошуки